

Van project naar netwerkbenadering

Buurt sportverenigingen 2016-2020

Niels Hermens
Freek de Meere
Annemijn van Klink

Buurtsportverenigingen 2016-2020

Van project naar netwerkbenadering

Auteurs

Niels Hermens

Freek de Meere

Annemijn van Klink

Utrecht, januari 2022

Inhoud

1	Inleiding	4
	Onderzoeksvragen	5
	Leeswijzer	6
2	Kenmerken van de Buurtsportverenigingen	7
2.1.	Uitvoerende en koepelorganisaties	7
2.2.	Locatie in de wijk	8
2.3.	Lidmaatschap / contributie	8
2.4.	Doelgroepen	8
2.5.	Werving	9
3	Opbrengsten Buurtsportverenigingen	10
3.1.	Een groot en divers aanbod aan nieuwe activiteiten	10
3.2.	Plezier in sporten en bewegen	10
3.3.	Bereik van de doelgroep	10
3.4.	Effecten in de buurt	12
3.5.	Borging	14
4	Factoren voor succes	15
4.1.	Inzet van professional die stimuleert en coördineert	15
4.2.	Kwaliteit begeleiding sportaanbod	16
4.3.	Type samenwerking	16
4.4.	Doelgroepen	16
4.5.	Professionele werving	16
4.6.	Locatie in de wijk	17
4.7.	Lidmaatschap / contributie	17
5	Van project naar netwerkbenadering	18

1 Inleiding

Een Buurtsportvereniging is een project met als doel om een duurzaam organisatiemodel te ontwikkelen waarin bewoners zelf sportieve activiteiten in de eigen buurt opzetten, organiseren en begeleiden. Het project richt zich hoofdzakelijk op lage inkomensbuurten, waarvan de bewoners minder sporten en bewegen dan gemiddeld in Nederland.

In de basis biedt iedere Buurtsportvereniging een wekelijks activiteiten aanbod voor een specifieke groep bewoners. Sommige Buurtsportverenigingen organiseren een paar middagen per week sportactiviteiten voor kinderen bij de sportverenigingen in en rond de wijk. Andere Buurtsportverenigingen organiseren in sportcentra fitness- en wandelactiviteiten voor senioren of vrouwen met een migrantenachtergrond. En weer andere Buurtsportverenigingen begeleiden sport- en spelactiviteiten bij speeltuinen in de openbare ruimte. Verspreid over Nederland zijn tientallen Buurtsportverenigingen actief geweest.

Buurtsportverenigingen organiseren sport- en beweegaanbod in de buurt voor de beoogde doelgroep. De bedoeling is dat hiermee ook een proces op gang komt dat leidt tot de volgende opbrengsten:

1. Meer bewoners hebben een actieve/sportieve leefstijl, bijvoorbeeld door mee te doen met de activiteiten van de Buurtsportvereniging, door doorstroom naar lidmaatschap van een andere al bestaande sportvereniging, door meer te bewegen in het dagelijks leven, of door ongeorganiseerd te sporten of bewegen in de openbare ruimte.
2. Bewoners hebben meer onderling contact.

3. De deelnemers of andere buurtbewoners nemen een rol bij het ontwikkelen, organiseren en begeleiden van het sport- en beweegaanbod van de Buurtsportvereniging. Het ultieme doel is het bereiken van een door bewoners gerunde vereniging in de buurt.

De Buurtsportvereniging heeft een officiële interventiebeschrijving in verschillende databanken, zoals Loket Gezond Leven en Effectief Actief. De beschrijving aldaar is weergegeven in kader 1. iuHiero

Kader 1: Interventiebeschrijving Buurtsportvereniging door Team Sportservice

Om te komen tot een Buurtsportvereniging doorloopt een groep van vijf tot tien partners een traject van twee jaar. De partners zijn in ieder geval lokale sportaanbieders. Bij veel Buurtsportverenigingen zijn ook andere wijkpartners betrokken, zoals het jongerenwerk, welzijnswerk, scholen of zorginstellingen. Het traject om te komen tot een Buurtsportvereniging wordt vaak geleid door een betaalde coördinator, zoals een verenigingsondersteuner, buurtsportcoach, een medewerker van een sportserviceorganisatie of een sportbuurtwerker. Het idee is dat aan het einde van de twee jaar de taken van de betaalde coördinerende professional zijn overgenomen door een buurtbewoners die hier niet voor wordt betaald.

Het traject Buurtsportvereniging is opgedeeld in vier fasen.

1. De *verkenningsfase* heeft als doel om overzicht te krijgen over het aanwezige sport- en beweegaanbod in de wijk en de mate waarin en manier waarop bewoners een rol hebben bij het organiseren en begeleiden van dit aanbod.

2. In de *verbeeldingsfase* ontwikkelen en starten de betrokkenen een kennismakingsaanbod met minimaal acht sport- of beweegactiviteiten. Het doel hiervan is dat de doelgroep bekend wordt met het nieuwe sportaanbod en met de Buurtsportvereniging. Ook stellen de partners een plan op voor de organisatie en uitvoering van de activiteiten en hoe dit op termijn wordt overgenomen door bewoners.

3. In de *vormgevingsfase* vinden wekelijks vier sport- of beweegactiviteiten plaats. De professionals stimuleren de doelgroep om mee te doen én om bij te dragen aan de organisatie van de activiteiten. Deelname is gratis, tegen een kleine vergoeding voor bijvoorbeeld een strippenkaart of een contributie voor het lidmaatschap van de Buurtsportvereniging. Het komt ook voor dat mensen vrijwilligerswerk in ruil voor deelname.

4. In de *verankeringsfase* wordt de groep met organiserende partners uitgebreid met mensen die deelnemen of op een andere manier betrokken zijn bij de activiteiten, zoals ouders. Gezamenlijk bepaalt de groep dan of en op welke wijze de activiteiten van de Buurtsportvereniging na de gefinancierde projectperiode worden voortgezet.

De bedoeling is dat de verkenningsfase ongeveer drie maanden duurt, de verbeeldingsfase ongeveer zes maanden, de vormgevingsfase ongeveer een jaar en de verankeringsfase ongeveer drie maanden.

Ontwikkelaar van de Buurtsportvereniging is Team Sportservice (zie www.teamsportservice.nl). De eerste zeven pilots zijn uitgevoerd vanuit het ZonMw project "Het vergroten van de vrijwillige inzet voor en door jeugd en gezin. Het versterken van de pedagogische civil society in de lokale praktijk". Deze pilots zijn ook gevolgd door het Verwey-Jonker Instituut. De bevindingen zijn beschreven in Hermens & van Marissing (2012)¹. Vanaf 2012 zijn er bijna veertig buurtsportverenigingen gestart als onderdeel van de sportimpuls². De Buurtsportvereniging was een van de drie meest aangevraagd interventies bij de sportimpuls "Jeugd in Lage Inkomensbuurten". Vanaf 2016 zijn veertien Buurtsportverenigingen gevolgd.

Onderzoeksvragen

Voor de onderbouwing en doorontwikkeling van de interventie Buurtsportvereniging beantwoorden we in deze rapportage de volgende drie vragen.

1. Op welke wijze hebben in de praktijk de Buurtsportverenigingen daadwerkelijk vorm gekregen?
2. Wat waren voor de deelnemers en de betrokken partijen de resultaten en effecten van de Buurtsportverenigingen?
3. Welke factoren droegen bij aan het bereiken van de resultaten en effecten, en welke factoren maakten dit juist moeilijk?

Ter beantwoording van deze vragen hebben we bij veertien Buurtsportverenigingen die zijn gestart in de jaren 2016, 2017 en 2018 de ervaringen verzameld en met betrokkenen besproken. We hebben bij iedere Buurtsportvereniging

¹ Hermens, N. & E. van Marissing (2012) Positief opvoeden en opgroeien: De rol van buurtsportverenigingen. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

² Sportimpuls - ZonMw

twee groepsinterviews gehouden: een in de beginperiode van het project en aan het einde. Ook hebben we van iedere Buurtsportvereniging het oorspronkelijke projectplan en de eindrapportage geanalyseerd³.

Leeswijzer

In het vervolg beschrijven we allereerst de kenmerken van de gevolgde Buurtsportverenigingen. Daarna volgt een bespreking van de opbrengsten. Dit betreft het activiteitenaanbod, het bereik van de doelgroep en eventuele effecten in de buurt waaronder de betrokkenheid van bewoners bij de Buurtsportvereniging. Na de opbrengsten benoemen we welke factoren het bereiken van de resultaten belemmerden dan wel bevorderden. Dit verslag sluiten we af met een reflectie op de bevindingen.

³ Bij één sportvereniging hebben we slechts een eerste meting. Deze nemen we niet mee in de analyse.

2 Kenmerken van de Buurtsportverenigingen

We typeren hieronder de kenmerken van de dertien Buurtsportverenigingen. Allereerst kijken we naar de aard van de samenwerking, de vraag vanuit welke fysieke locatie werd gewerkt en naar de manier waarop de deelnemers een financiële bijdrage werd gevraagd. Deze kenmerken bleken in eerder onderzoek van belang voor een wel of niet succesvol verlopende traject om te komen tot een Buurtsportvereniging (Hermens en Van Marissing, 2012). Ook de specifieke doelgroep waarop de activiteiten zich richten blijkt belangrijk en bezien we de wijze van werving van deelnemers.

2.1. Uitvoerende en koepelorganisaties

Er zijn eerder drie varianten van Buurtsportverenigingen benoemd (Hermens en Van Marissing, 2012).

- In de eerste variant, de Buurtsportvereniging als *uitvoerende organisatie*, fungeert de Buurtsportvereniging als een gezamenlijke noemer waaronder activiteiten vallen. De nadruk ligt op zichtbaarheid en eenduidigheid. Professionals verzorgen een kwalitatief aanbod waardoor de aandacht wordt getrokken van kinderen en volwassen bewoners, en waardoor zij gaan deelnemen aan de activiteiten. De sportdeelname is een mogelijke eerste stap in het betrekken van bewoners bij de organisatie en uitvoering van sportaanbod in de buurt.
- In de tweede variant, de buurtsportvereniging als *koepelorganisatie*, ligt de nadruk op de coördinatie tussen partijen en de communicatie naar bewoners. De regie is in handen van professionals. Vrijwilligers zijn betrokken bij het organiseren en begeleiden van de sportactiviteiten. De professional binnen de buurtsportvereniging als koepelorganisatie verbindt verschillende partijen met elkaar, waaronder de sportaanbieders, maar ook andere partijen, zoals jongerenwerk, scholen of zorginstellingen voor senioren.
- In de derde variant, de buurtsportvereniging als *netwerkorganisatie*, ligt het initiatief voor het organiseren en begeleiden van de sportactiviteiten bij de bewoners. De bewoners en betrokken vrijwilligersorganisaties beslissen zelf over welke ondersteuning zij willen ontvangen en weten ook waar zij voor deze ondersteuning terecht kunnen.

Zeven van de veertien Buurtsportverenigingen die in 2016 zijn gestart zijn aan het einde vooral te typeren als uitvoerende organisaties (Zie Tabel 1). Bij deze verenigingen is de Buurtsportvereniging een gezamenlijke noemer waaronder activiteiten plaatsvinden. Vrijwilligers van sportverenigingen en betaalde sportprofessionals verzorgen het sport- en beweegaanbod, en zij ontvangen hiervoor een vergoeding vanuit het budget van de Buurtsportvereniging. De coördinerende partij – meestal de lokale Sportstimuleringsorganisatie – verzorgde de communicatie over de Buurtsportvereniging, de werving van deelnemers en de eventuele samenwerking met andere wijkpartijen. De Buurtsportvereniging in Deventer is een uitvoerende organisatie in de zin dat betaalde kinderwerkers van de welzijnsorganisaties wekelijks sport- en spelactiviteiten organiseerden in de openbare ruimte.

Tabel 1: Verdeling van de varianten van buurtsportverenigingen

Variant	Hoeveel	Welke?
Uitvoeringsorganisatie	7	Boxmeer; Enkhuizen; Europawijk; Muziekbuilt; Deventer; Zwanenburg; Landsmeer
Koepelorganisatie	8	Julianadorp; Rijswijk; Tiel-Oost; Zandvoort; Boxmeer; Capelle a/d IJssel; Haarlem-Oost; Rijsenhout
Netwerorganisatie	0	-

Acht van de veertien Buurtsportverenigingen zijn vooral te typeren als koepelorganisaties. De activiteiten worden uitgevoerd door betaalde professionals én door onbetaalde bewoners. De bewoners krijgen een steeds grotere rol in de uitvoering en de activiteiten worden gecoördineerd door een professional met een Buurtsportcoach-achtige functie. Deze professional verzorgt trainingen voor de bewoners en ondersteunt hen met praktische vraagstukken, zoals het verkrijgen van materialen en het contact met andere wijkpartijen.

Boxmeer vertoont kenmerken van zowel een uitvoerende als een koepelorganisatie, en staat dus bij beide ondergebracht. Er zijn geen Buurtsportverenigingen die vooral een netwerkorganisatie zijn.

2.2. Locatie in de wijk

Bij de meeste Buurtsportverenigingen vonden de activiteiten plaats verspreid over de wijk op de locaties van de sportaanbieders: verenigingslocaties en plekken in de openbare ruimte, zoals het strand in Zandvoort of sportveldjes in de wijk.

Bij de Buurtsportverenigingen in Capelle a/d IJssel en Deventer vonden de activiteiten op twee vaste plekken in de wijk plaats. Dit waren speeltuinen en/of sportvelden in de openbare ruimte. Op deze plekken organiseerden kinderwerkers, sportbuurtwerkers, vrijwilligers uit de wijk, en soms mensen van sportverenigingen sport- en beweegactiviteiten. Bij deze twee Buurtsportverenigingen constateerden de partners dat de zichtbaarheid van de activiteiten in de wijk en de structurele en herkenbare momenten waarop de activiteiten plaatsvonden de doelgroep - kinderen onder de 12 jaar - enthousiasmeerden om mee te doen.

2.3. Lidmaatschap / contributie

Bij de meeste Buurtsportverenigingen was deelname gratis. In Tiel was het oorspronkelijk de bedoeling mensen te laten betalen met uren vrijwilligersinzet, maar dit idee is snel losgelaten omdat de animo voor vrijwilligerswerk te gering was. Bij sommige verenigingen werd gewerkt met een kleine vergoeding. Het betalen van een vergoeding werd bij de meeste verenigingen niet gezien als een belemmering. Het komt ook voor dat binnen één Buurtsportverenigingen verschillende contributievormen worden toegepast. Zo was in Haarlem-Oost Basketbal gratis, maar betaalden de deelnemers aan een strippenkaart om mee te kunnen doen met de activiteiten van de gymnastiekvereniging.

De gedachte achter het betalen van een kleine vergoeding voor deelname is dat de mensen hierdoor wennen aan het betalen van contributie en daardoor eenvoudiger doorstromen naar lidmaatschap van een sportvereniging. Ook is het idee dat de vergoedingen nodig zijn om de Buurtsportvereniging na de projectperiode te kunnen borgen. Sommige (partijen in) Buurtsportverenigingen vinden een vergoeding niet passen vanwege het lage inkomen van de mensen doelgroep. In Haarlem-Oost is de verenigingsdeelname toegenomen (deels) dankzij een slimme regeling met korting voor leden vanuit de buurtsportvereniging.

2.4. Doelgroepen

Sommige Buurtsportverenigingen richtten zich op één doelgroep, sommigen op meerdere. Vijf Buurtsportverenigingen (Zie Tabel 2)) richtten zich op de basisschooljeugd en probeerden ouders te betrekken bij het organiseren en begeleiden van de activiteiten. De Buurtsportvereniging in Zandvoort probeerde bijvoorbeeld alléén jeugd van 10 tot 18 jaar te bereiken. Buurtsportverenigingen Julianadorp en Rijsenhout richtten zich alleen op ouderen of senioren (55+ en 65+).

Een voorbeeld van een buurtsportvereniging die zich op meerdere doelgroepen richt, is De Buurtsportvereniging in Capelle a/d IJssel. Die richtte zich ook op jeugd tussen de 12 en 18 jaar. De Buurtsportverenigingen in Rijswijk-Midden en Tiel hadden géén specifieke doelgroep en probeerden inactieven van alle leeftijden (0-100) te bereiken. Het is de vraag of een dergelijke brede doelgroep wel effectief is, omdat dan niet gericht deelnemers geworven kunnen worden en het werven van de doelgroep sowieso veel tijd en energie vraagt. We zien bij deze Buurtsportverenigingen echter geen lagere deelnemersaantallen dan bij de andere Buurtsportverenigingen.

Tabel 2: Doelgroepen

Doelgroep	Aantal	Welke?
Kinderen	5	Boxmeer (basisschool) Europawijk (5-21) Muziekbuurt (4-14) Capelle (4-7 & 8-12) Deventer (basisschool) Landsmeer (basisschool)
Jongeren	5	Zandvoort (10-17) Enkhuizen (10-21) Europawijk (5-21) Capelle (13-17) Zwanenburg (12-23) Landsmeer (middelbare school)
Volwassenen	2	Capelle (18-44: ouders) Deventer (ouders en andere volwassen buurtbewoners)
Ouderen	2	Julianadorp (65+) Rijshout (55+)
Alle leeftijden	3	Rijswijk Tiel (schoolgaande kinderen, hun ouders, en eigenlijk de hele wijk) Haarlem-Oost (5-21 jaar, maar ook inactieve volwassenen)

2.5. Werving

De Buurtsportverenigingen proberen op verschillende manieren hun doelgroep te bereiken. Hoe ze dit doen is ook afhankelijk van de gekozen doelgroep.

Om met kinderen in de basisschoolleeftijd in contact te komen wordt gebruik gemaakt van contacten met scholen en naschoolse activiteiten. Daar waar ook een combinatiefunctionaris actief is kan deze direct contact leggen met de kinderen, zoals in Tiel het geval was.

Bij buurtsportverenigingen met ouderen als doelgroep werd gebruikgemaakt van een uitnodiging voor een fittest. Dit gebeurde in zowel Julianadorp als in Rijshout.

De Buurtsportverenigingen waar de activiteiten verspreid over de wijk plaatsvonden werden vaak geopend met een groot evenement of een soort open middag waarop de verschillende sportaanbieders clinics verzorgden. Na de open dag was er dan een kennismakingsaanbod, waarin de doelgroep een aantal weken gratis of voor een kleine bijdrage kennis kon maken met een of meerdere sporten. In Landsmeer werd bijvoorbeeld handig gebruik gemaakt van de Jeugd sportpas. Daarna konden de deelnemers kiezen om lid te worden van de Buurtsportvereniging en/of mee te blijven doen met één of meer van de wekelijkse activiteiten. De Buurtsportverenigingen probeerden ook hun activiteiten onder de aandacht te brengen via flyers en posters, sociale media en de lokale krant. De flyers en andere media-uitingen blijken belangrijk ondersteunend materiaal te zijn voor de werving.

3 Opbrengsten Buurtsportverenigingen

We benoemen in dit hoofdstuk in het algemeen de opbrengsten van de Buurtsportverenigingen. Allereerst is het gelukt een groot aanbod aan activiteiten neer te zetten. Deelnemers hadden plezier in sport en bewegen. We bespreken het bereik van de doelgroep en daarna de effecten in de buurt. We sluiten af met de vraag welk vervolg bij afsluiting van projectperiode aan de Buurtsportverenigingen wordt gegeven. In Tabel 3 is een overzicht te vinden van de resultaten en de aspecten die daaraan hebben bijgedragen.

3.1. Een groot en divers aanbod aan nieuwe activiteiten

Het is bij elf van de dertien Buurtsportverenigingen gelukt om nieuw wekelijks terugkerend activiteitenaanbod te organiseren. Voorbeelden van de activiteiten zijn bootcamp voor kinderen en volwassenen, voetbal, 3 tegen 3 basketbal en tennis, en meer culturele activiteiten zoals dans en het samen maken van een musical. De wekelijks terugkerende activiteiten trokken ook deelnemers. Ter illustratie: in Rijswijk-Midden namen per week ongeveer 100 voorheen inactieve mensen deel aan de tien wekelijkse activiteiten; aan de activiteiten in Julianadorp deden in totaal 153 65-plussers mee; en aan de bijna vierhonderd activiteiten die hebben plaatsgevonden vanuit de Buurtsportvereniging in Haarlem-Oost namen gemiddeld ongeveer tien kinderen of jongeren deel.

3.2. Plezier in sporten en bewegen

Gevraagd naar het belangrijkste resultaat van hun Buurtsportvereniging vertelden veel partners dat ze het vooral belangrijk vinden om te zien dat de deelnemers (weer) met plezier sporten of bewegen. Een partner van de Buurtsportvereniging in Capelle a/d IJssel vertelde bijvoorbeeld: "het mooiste resultaat is de lachende kinderen iedere week.". De partners van de Buurtsportvereniging in Deventer vertelden dat aan de activiteiten vooral kinderen deelnemen die nog weinig positieve sport- en beweegervaringen hebben, maar dat ze bij de Buurtsportvereniging nu wel met veel plezier sporten deelnamen. Dit is volgens de partners te verklaren doordat de activiteiten gericht zijn op plezier in plaats van op prestatie zoals bij veel andere sportactiviteiten. Ook de 65-plussers in Julianadorp hadden plezier in het bewegen tijdens het Walking Voetbal en het Classic Gym aanbod, en ook hier lijkt het feit dat de activiteiten niet te moeilijk waren hiervoor een belangrijke succesfactor.

3.3. Bereik van de doelgroep

Hoewel de bij de Buurtsportverenigingen betrokken professionals en vrijwilligers in algemene zin tevreden waren met de deelnemersaantallen, wordt ook duidelijk dat sommige doelgroepen lastig te bereiken zijn. Activiteiten voor kinderen tot 12 jaar worden goed bezocht, en ook senioren lijken met een specifieke strategie goed te bereiken. De activiteiten voor jeugd boven de 12 jaar en voor volwassen buurtbewoners werden daarentegen veel minder goed bezocht.

De geïnterviewden denken dat de tegenvallende deelnemersaantallen bij de activiteiten voor jongeren en volwassenen veroorzaakt worden doordat hun leven zich veelal buiten de eigen buurt afspeelt, bijvoorbeeld omdat hun middelbare school en/of werk vaak buiten de woonbuurt ligt. Het lijkt er dus

op dat het principe van de Buurtsportvereniging vooral past bij doelgroepen wiens dagelijks leven zich vooral afspeelt in de directe woonomgeving, zoals kinderen en senioren.

Een ander punt waar de partners kritisch over zijn en wat gerelateerd is aan het bereik van de doelgroep, is dat dat de doorgeleiding vanuit sporten bij de Buurtsportvereniging naar lidmaatschap bij een reguliere sportverenigingen moeizaam verloopt. Bij de meeste Buurtsportverenigingen hebben de partners deze doelstelling daarom laten vallen. De partners geven verschillende verklaringen voor de moeizame doorstroom naar reguliere sportverenigingen. De doelgroep zou te weinig financiële mogelijkheden hebben om de contributie te betalen, toch nog te onbekend zijn met sporten bij een sportverenigingen of dat ouders geen tijd hebben om kinderen naar de sportvereniging te brengen. De partners noemen dat juist het laagdrempelig sporten in de buurt goed past bij de doelgroep, er is behoefte aan zelfstandig aanbod in de wijk.

De meest succesvolle Buurtsportvereniging op dat gebied is Europawijk. Door de verschillende verenigingen professionele activiteiten te laten verzorgen en de deelnemers gelijk het verenigingsgevoel mee te geven, is het die vereniging wél gelukt om veel kinderen en jongeren lid te krijgen van de buurtsportvereniging.

Tabel 2: Resultaten voor sport in de buurt

		Groot bereik	Meer sportdeelname	Meer verenigingsleden
Zichtbare locatie		1	4	0
Coördinator		0	3	0
Bekend persoon in de wijk gebruiken (zoals jeugdcoach, sportcoach of vereniging met aanzien)		2	1	0
Verschillende activiteiten voor verschillende doelgroepen (man/vrouw; leeftijd)		0	3	0
Professionele trainingen		0	4	2
Gratis/korting		0	1	2
Werving	Aansluiten op andere (al bestaande) activiteiten	0	1	0
	Persoonlijke benadering bij werving of via-via	1	3	0
	Contact met (basis) scholen en bijvoorbeeld workshops	3	5	0
	'algemene' werving: flyers, brief van de gemeente, etc.	6	2	0
Doelgroep	Kinderen	0	5	2
	Jongeren	0	1	1
	Volwassenen	0	2	0
	Ouderen (65+)	0	3	0

3.4. Effecten in de buurt

Netwerk / contacten tussen organisaties en mensen

De partners ervaren dat het meedoen aan de Buurtsportvereniging hun eigen netwerk heeft vergroot en verbeterd. De betrokkenen vanuit de sportaanbieders, en in het bijzonder de sportverenigingen, breiden hun netwerk uit met mensen van andere sportaanbieders. Voorafgaand aan de Buurtsportvereniging kenden veel van hen elkaar nauwelijks maar nu weten ze elkaar goed te vinden. Tijdens het traject deelden de sportaanbieders ervaringen en tips met elkaar. Bij een van de Buurtsportverenigingen vertelden de betrokkenen vanuit de sportaanbieders dat hun onderlinge contacten kunnen helpen om te voorkomen dat kinderen stoppen met sporten. Ze verwijzen kinderen naar elkaar door als deze zich uitschrijven bij een vereniging.

Bij een deel van de Buurtsportverenigingen constateren we dat ook de band tussen de sportaanbieders en andere wijkorganisaties is versterkt. Vaak spelen de wijkpartners een belangrijke rol bij de werving van deelnemers, zoals bij de Buurtsportvereniging Julianadorp, of voeren zij een deel van de sportactiviteiten uit, zoals in Deventer. Ook signaleren we meer incidentele casussen waarbij de waarde van het netwerk duidelijk wordt. Bij de Buurtsportvereniging in Haarlem-Oost wist de voetbalvereniging door de contacten met het jongerenwerk bij wie zij terecht konden met vragen over overlastgevende jeugd. Het jongerenwerk heeft vervolgens samen met de jongeren een oplossing gezocht voor de overlast, waardoor de overlast uiteindelijk afnam.

De buurtsportvereniging zorgt er zo ook voor dat er een beter beeld is van wat er speelt in de wijk. Door de betere contacten tussen organisaties, ook bijvoorbeeld tussen de sportverenigingen en welzijnsorganisaties, kunnen kinderen of jongeren sneller worden doorgestuurd.

Bij alle Buurtsportverenigingen constateren we dat de overlegmomenten met de partners in ieder hebben geleid tot een verbetering van het contact tussen de partners en van het vertrouwen tussen de partners. Het lijkt erop dat de partners elkaar door de verbeterde contacten ook in de toekomst weten te vinden als ze elkaar nodig hebben op casusniveau of bij het opzetten van nieuwe projecten of subsidieaanvragen.

Betrokkenheid bewoners

De betrokkenheid van bewoners bij de Buurtsportvereniging kent grofweg twee stadia. Eerst proberen de professionals bewoners te betrekken bij het organiseren en uitvoeren van de wekelijkse sport- en beweegactiviteiten. Vervolgens is het idee dat bewoners met ondersteuning van professionals ook de coördinatie van de activiteiten overnemen, en dat dus een netwerkorganisatie is ontstaan.

Bij de Buurtsportvereniging in Deventer en vooral bij die in Capelle a/d IJssel is het gelukt om bewoners te betrekken bij de uitvoering van de activiteiten. Een overeenkomst tussen deze twee Buurtsportverenigingen is dat de activiteiten er op meerdere dagen van de week plaatsvinden op een bekende en zichtbare plek in de openbare ruimte. Mogelijke verklaringen waarom het betrekken van bewoners bij de Buurtsportvereniging in Capelle a/d IJssel succesvol verliep is dat vanaf de start in 2016 werd samen gewerkt met bewoners die zich al vrijwillig inzetten voor kinderen in de wijk. Onder de vlag van de Buurtsportvereniging konden deze bewoners trainingen volgen over hoe sportactiviteiten voor kinderen op te zetten en hoe de kinderen tijdens het sporten en spelen te begeleiden. Doordat de trainingen de bewoners ook helpen bij het uitvoeren van hun al bestaande vrijwilligerswerk ervoeren zij de Buurtsportvereniging als helpend, enthousiasmerend en stimulerend, en niet als iets een extra investering. In Deventer moesten de activiteiten bij aanvang van de Buurtsportvereniging eerst worden opgezet, wat de betrokken professionals zelf op zich hebben genomen. In het laatste half jaar van het project

zijn bewoners – veelal ouders van deelnemende kinderen – geworven voor een training Leider Sportieve Recreatie. De gedachte was dat deze bewoners dat uitvoering van de activiteiten overnemen van de professionals.

Hoewel de partners bij de andere vijf Buurtsportverenigingen ook hebben geprobeerd om bewoners te betrekken bij de organisatie en uitvoering van de sport- en beweegactiviteiten, is dit bij deze vijf Buurtsportverenigingen niet goed van de grond gekomen. De Buurtsportvereniging in Tiel-Oost heeft bijvoorbeeld zonder succes geëxperimenteerd met een systeem waarin ouders van kinderen of de deelnemende jeugd zelf per 6 uur deelname aan de sportactiviteiten 2 uur vrijwilligerswerk moeten doen voor de Buurtsportvereniging.

Een kenmerk van de vijf Buurtsportverenigingen waar de betrokkenheid van bewoners bij de organisatie en uitvoering van de activiteiten niet of zeer beperkt van de grond is gekomen, is dat de meeste activiteiten plaatsvonden bij de locatie van de sportverenigingen en andere sportaanbieders in en rond de wijk. De activiteiten werden begeleid door professionals van de commerciële sportaanbieder of vrijwilligers van de sportverenigingen, die hier allemaal een vergoeding voor ontvingen vanuit het budget van de Buurtsportvereniging. Deze vergoeding is in eerste instantie nodig om de activiteiten op te zetten en te starten. Het is echter ook goed mogelijk dat de vergoedingen onbetaalde vrijwillige inzet van bewoners in de weg kunnen staan.

We constateren dat het betrekken van bewoners een moeilijke opgave is voor de Buurtsportverenigingen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de bewoners in de wijken waar Buurtsportverenigingen worden gestart al allerlei andere uitdagingen hebben. Het met een laag inkomen runnen van een gezin, het zoeken naar een baan, laaggeletterdheid, een slechte gezondheid, angst voor sociale uitsluiting en/of zorgen over de opleiding van de kinderen, kunnen allemaal redenen zijn waarom het helpen bij de Buurtsportverenigingen geen prioriteit heeft. Het kan ook zijn dat de methoden die vanuit de Buurtsportverenigingen worden ingezet om bewoners te betrekken niet passend zijn en de periode van

twee jaar te kort is om tot een netwerkorganisatie te komen. We constateren ook dat de subsidievoorwaarden te weinig ruimte biedt om (a) als partners tijd te investeren in overleg over hoe bewoners te betrekken en (b) te experimenteren met het betrekken van bewoners. De nadruk in de voorwaarden op het bereiken van deelnemers zorgt ervoor dat de partners in de eerste twee jaar daar vooral hun energie in steken.

Contacten tussen bewoners en sociale cohesie

Een aantal Buurtsportverenigingen zijn opgezet vanuit de gedachte dat ze ook kunnen bijdragen aan nevendoelen zoals meer contacten tussen buurtbewoners, het verminderen van eenzaamheid of het oplossen van spanningen tussen groepen bewoners. Dit is ook een van de kerndoelen van deze interventie. Bij veel Buurtsportverenigingen blijkt dit nog te hoog gegrepen. Zo was in Tiel-Oost de beoogde nevenopbrengst van het opzetten van de Buurtsportvereniging om de vijandelijkheid tussen twee buurten te verminderen. De gedachte was dat de mensen uit deze buurten elkaar tijdens het sporten op een positieve manier zouden leren kennen. De historie die is voorafgegaan aan de vijandelijkheid bleek echter niet te overbruggen door samen mee te doen aan activiteiten.

In Deventer is het wel gelukt. Bij de activiteiten van de sporten kinderen van verschillende scholen en verschillende leeftijden sporten samen of tegelijkertijd op dezelfde locatie. Dit gebeurde voor de start van de Buurtsportvereniging nog niet of veel minder.

Het bereiken van opbrengsten in termen van sociale cohesie, betere relaties tussen bewoners en minder conflicten tussen bewoners zijn mogelijk een stap te ver zijn voor Buurtsportverenigingen. Wel zijn er meer activiteiten gekomen voor kinderen en ouderen waarbij ze ook andere mensen kunnen leren kennen.

3.5. Borging

We zien in de praktijk drie manieren waarop het project Buurtsportvereniging per locatie wordt afgesloten:

- Buurtbewoners houden een rol in de organisatie en begeleiding van de activiteiten.
- Het nieuwe aanbod wordt voortgezet, maar niet onder de noemer van de Buurtsportvereniging. Dit gebeurt met gemeentelijke interventies of door sportaanbieders zelf samen met maatschappelijke partners.
- Het aanbod van de Buurtsportvereniging stopt. Onderdelen kunnen nog wel bij een individuele aanbieder doorgang vinden en netwerken zijn wel verstevigd.

4 Factoren voor succes

In dit hoofdstuk bespreken we een aantal factoren die naar voren komen in een analyse over de Buurtsportverenigingen. De factoren hebben de status van een eerste indruk binnen deze verkenning van de ervaringen en omstandigheden in de Buurtsportverenigingen. We kijken allereerst naar de benodigde inzet van een professional die stimuleert en coördineert en de kwaliteit in begeleiding die in het sportaanbod wordt geboden. Vervolgens kijken we naar het type samenwerking waarmee het resultaat behaalt moet worden en het niveau van de ambities die in de interventie zijn geformuleerd. Tot slot kijken we naar de kenmerken waarin de verschillende BSV-s verschillen: naar doelgroep, doelgroepen, wijze van werving, locatie in de wijk en de contributie die werd geheven.

4.1. Inzet van professional die stimuleert en coördineert

Bij veel Buurtsportverenigingen hadden een of meer professionals een rol bij het coördineren, organiseren of uitvoeren van de sport- en beweegactiviteiten én bij het werven van deelnemers. Dit is te zien in Tabel 3. De rol van de coördinator werd om verschillende redenen belangrijk gevonden:

- De coördinator functioneerde als stok achter de deur voor de betrokken partijen.
- Overlegmomenten faciliteren.
- De sportaanbieders werden waar nodig geholpen met het vinden van een geschikte locatie of het juiste materiaal.
- Zorgen dat activiteiten niet tegelijkertijd plaatsvonden.
- De coördinerende professionals gaven tips over het opzetten van een voor de doelgroep interessante sportactiviteit.

Het helpt als de betrokken professional al in de wijk actief is, wat bijna overal het geval was. Het hielp ook als de projectleider stabiel aan het project verbonden bleef. In de praktijk was het vaak de buurtsportcoach de sleutelfiguur die de samenwerking trok.

Bij een van de Buurtsportverenigingen waren de partners teleurgesteld over het aantal deelnemende jongeren. De partners wijten het teleurstellende aantal deelnemers aan het ontbreken van budget voor een professional om de boel te trekken, het ontbreken van afspraken over de rollen en verantwoordelijkheden van de partners, het feit dat de betrokken sportverenigingen te kwetsbaar waren of te weinig inzet wilden plegen voor de activiteiten, en dat het contact met de scholen en de welzijnsorganisatie moeizaam verliep. Deze verklaringen voor het teleurstellende aantal deelnemers hebben allemaal betrekken op de coördinatie van de Buurtsportverenigingen.

De voorkomende belemmeringen gaan dan ook het vaakst om samenwerking tussen partijen, en het gebrek eraan. Hierbij lijkt continuïteit en inzet van alle partijen het belangrijkste.

- Samenwerking in de BSV afhankelijk van het functioneren van verenigingen op zichzelf.
- Wisseling van partners zorgde voor strubbelingen.
- De combinatie van commerciële en niet commerciële partijen kan moeizaam gaan.
- Gemeente vindt dat partijen het zelf moeten regelen.
- Geen duidelijke afspraken over rollen en verantwoordelijkheden.
- Te weinig geld voor overlegmomenten.
- Samenwerkingspartijen als scholen en welzijnsorganisaties werkten niet mee.
- Frustrerend als partijen eerder afhaken.
- Organisaties hadden andere prioriteiten, jongeren waren nog 'te moeilijk' en er nog niet klaar voor.

4.2. Kwaliteit begeleiding sportaanbod

Bij de Buurtsportverenigingen in Capelle a/d IJssel en Deventer werden de sportactiviteiten in de openbare ruimte georganiseerd en begeleid door sportbuurtwerkers en kinderwerkers. Dit zorgde voor kwalitatief goede activiteiten op sportief en pedagogisch vlak. Bij deze twee Buurtsportverenigingen is het de bedoeling dat de organisatie en begeleiding van de activiteiten worden overgenomen door buurtbewoners die door de professionals zijn opgeleid. Bij een van deze Buurtsportverenigingen is dit ook gebeurd, bij de andere was dit proces nog aan de gang bij de afronding van het project. De buurtbewoners die dit doen zijn zelf nog wel bang dat door de verminderde betrokkenheid van de sportbuurtwerkers en de kinderwerkers de pedagogische en sportieve kwaliteit van de activiteiten achteruit zal gaan. Ook bij de vijf Buurtsportverenigingen waar de activiteiten plaatsvinden verspreid over de wijk, organiseren en begeleiden vaak professionals, zoals docenten bij sportscholen en sportbuurtwerkers, de activiteiten of ontvangen de vrijwilligers van de sportverenigingen hiervoor een vergoeding. Het blijkt lastig om bewoners hier een rol in te geven.

4.3. Type samenwerking

De Buurstsportvereniging is in de kern ook een samenwerkingsvorm tussen partijen die verschillend van aard zijn. Zo verschillen sportvereniging qua organisatievorm, accommodatie en doelstellingen sterk van fitnesscentra, en hebben ook de betrokken welzijnspartijen in eerste instantie andere doelstellingen en manieren van werken dan sportaanbieders. Het omgaan met deze verschillen kost veel tijd. Bij de Buurtsportverenigingen constateren we dat méér uren voor beschikbaar zouden moeten voor de samenwerking om deze goed te laten verlopen.

Daarnaast blijkt dat een deel van deelnemende vereniging(en) in de samenwerking te zwak zijn. Zij kunnen geen aanbod realiseren en vrijwilligers op de been krijgen. Soms betreft dit zelfs de officiële trekker, zoals in Zandvoort.

Eenzijds heeft dit de rol van de projectleider meer noodzakelijk gemaakt, anderzijds dient vooraf preciezer gekeken te worden welke partijen een rol kunnen spelen: dat maakt de uitvoering een stuk haalbaarder.

4.4. Doelgroepen

Drie Buurtsportverenigingen (Deventer, Tiel-Oost, Capelle a/d IJssel) richtten zich op de basisschooljeugd en probeerden ouders te betrekken bij het organiseren en begeleiden van de activiteiten. Tiel was oorspronkelijk breder gericht, maar heeft zich snel aangepast naar deze doelgroep. Dit lijkt ook te werken, de keuze voor deze doelgroep leverde de benodigde focus en een gerichte wijze om de doelgroep te kunnen werven. De doelgroepen jeugd en volwassenen zijn veel moeilijker te bereiken.

Buurtsportvereniging Julianadorp en Rijsenhout richtten zich als enige op mensen boven de 65. Voor de oudere doelgroep bleek het effectief te zijn om vanuit de gemeente een uitnodiging voor een fittest te sturen. Bij de fittest konden ze vervolgens doorgestuurd worden naar de activiteiten die bij hun wensen aansloot.

4.5. Professionele werving

Het eerste wat werkt is dat sportbuurtwerkers, kinderwerker en buurtsportcoaches vaak goede contacten hebben met de basisscholen in de wijk. Op de plekken waar deze contacten er waren, hadden de leerkrachten vertrouwen in de activiteiten en de begeleiding van de Buurtsportvereniging, en waren zij bereid om leerlingen te motiveren om mee te doen en/of om het openingsevenement te faciliteren.

Bij alle zeven Buurtsportverenigingen was de betrokkenheid van professionals cruciaal om deelnemers te werven, in het bijzonder omdat zij zorgden voor verbindingen met andere partijen in de buurt die werken met de doelgroep.

De algehele opzet van de werving via een Kennismakingsdag lijkt ook te werken. Toch kan de communicatie naar de wijk meer en professioneler aangepakt kan worden. Gebruik van de naam Buurtsportvereniging is minimaal. Dit hoeft geen punt te zijn, maar vaak lijkt onduidelijk wat en van wie het nieuwe aanbod is ten opzichte al bestaand sport- en beweegaanbod.

Dé manier om echt deelnemers te werven is ook via één-op-één contact. Dat gebeurde bijvoorbeeld tijdens het openingsevenement of het kennismakingsaanbod. Dit kost uiteraard veel tijd en aandacht.

Ook het werven van vrijwilligers kostte veel moeite, bij bijna alle bsv's. Hieronder staan de redenen die hiervoor genoemd zijn:

- Weinig concrete taken voor vrijwilligers.
- Ouders (van deelnemende kinderen) vonden het juist fijn om wat tijd vrij te hebben tijdens activiteiten.
- Flyers te 'officieel' voor vrijwilligers.
- Vertraagde start door o.a. een niet goed onderhouden sportveld verminderde enthousiasme onder de vrijwilligers.

4.6. Locatie in de wijk

Het lijkt geen toeval dat de twee Buurtsportverenigingen waar vanuit vaste locaties wordt gewerkt het meest vrijwilligers worden bereikt. Ook voor de werving en herkenbaarheid lijkt een vaste locatie behulpzaam.

4.7. Lidmaatschap / contributie

In de praktijk is er maar weinig sprake van echt 'lidmaatschap' van de buurtsportvereniging vergelijkbaar met traditionele sportverenigingen. Het hoogst haalbaar is een beperkte bijdrage toegespitst op de doelgroep. Dit lijkt nergens een zodanige substantiële hoeveelheid te zijn dat daarvan de professional betaald kan worden.

5 Van project naar netwerkbenadering

De Buurtsportvereniging was een van de interventies op de Menukaart Sportimpuls. Het was geen concrete sportactiviteit, zoals de meeste andere interventies, maar een project met als doel om in twee jaar in een lage inkomensbuurt te komen tot een duurzame buurtorganisatie van waaruit bewoners zelf sportieve activiteiten in de eigen buurt opzetten, organiseren en begeleiden.

Het blijkt dat bijna alle Buurtsportverenigingen die we gevolgd hebben het lukt om het sport- en beweegaanbod te vergroten. Hierdoor hebben meer bewoners ook een actievere leefstijl ontwikkeld. Het bleek moeilijker om meer verenigingslidmaatschappen te realiseren en de sociale cohesie zichtbaar te laten toenemen. Vooral het betrekken van deelnemers of andere buurtbewoners bij het ontwikkelen, organiseren of begeleiden van het sport- en beweegaanbod blijkt een te complexe opgave. Zeker in de situatie van relatief zwakke buurten is dit ook een erg ambitieus project om in twee jaar te realiseren.

De voorwaarden van de Sportimpuls van ZonMw waren gericht op het uitbreiden van het aanbod, en niet op het opbouwen van een vrijwilligersorganisatie. Het project, verenigingen en projectleiders zijn geholpen om - als er behoefte is in een wijk het sport- en beweegaanbod dichtbij de inwoners te verbeteren – méér tijd beschikbaar te hebben voor het verbinden en enthousiasmeren van mensen en organisaties.

Team Sportservice, de interventie eigenaar heeft dit gedurende de afgelopen jaren onderkend en op gestuurd. Hadden de eerste Buurtsportverenigingen in 2010 tot doel om binnen twee jaar een duurzaam vernieuwd sportaanbod voor en door bewoners te realiseren, in de loop van de tijd lijkt het meer een twee jarig project te zijn geworden waarmee buurtsportcoaches gewenste ontwikkelingen extra kracht konden bijzetten. In de laatste aanvragen bij Buurtsportverenigingen in Haarlem-Oost en Europawijk is het accent verschoven van vrijwilligers inzetten naar het sturen op matches van sportaanbieders (met activiteit, netwerk en accommodaties) en maatschappelijke partners (kennis van vinden, binden en begeleiden van doelgroep).

In lage inkomensbuurten is volgens het Kenniscentrum Sport en bewegen de urgentie onverminderd groot om sport en bewegen te stimuleren, maar ze constateert dat de het inzicht ontbreekt in het "hoe". De in de vorige hoofdstukken beschreven ervaringen van de Buurtsportverenigingen geven goed inzicht wat er nodig is om in lage inkomensbuurten verbindingen te leggen op sport en bewegen te stimuleren. Verbindingen tussen de bewoners en sport- en beweegaanbieders en tussen sport- en beweegaanbieders en partijen uit het sociaal domein, het gezondheidsdomein en het onderwijs. De Buurtsportvereniging is geen compacte interventie meer, maar tal van elementen kunnen ingezet worden om de werkwijze van buurtsportcoaches te verrijken.

COLOFON

Opdrachtgever	Sportservice Noord-Holland
Auteurs	Dr. N.J. Hermens Dr. F.B.J. de Meere A. van Klink
Foto omslag	Adobe Stock
Uitgave	Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>

ISBN 978-94-6409-135-9

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, januari 2022.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.